

บทที่ 2

การศึกษาเอกสาร

การศึกษาเกี่ยวกับพืชผักพื้นเมือง

ในประเทศไทยมีการใช้พันธุ์ไม้พื้นเมืองมาเป็นอาหารกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะชาวชนบทจะคุ้นเคยกับพืชผักพื้นเมืองมากทั้งที่เป็นอาหารโดยตรงหรือนำมาใช้เป็นสมุนไพร การศึกษาวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ในเรื่องพืชผักพื้นเมืองในประเทศไทยมีดังนี้

กรมป่าไม้ (2491) ได้ทำการศึกษารวบรวมและเรียบเรียงรายละเอียดเกี่ยวกับประโยชน์ของ ไม้และของป่าบางชนิด ระบุถึงพืชบางชนิดที่ใช้เป็นอาหาร นับว่าเป็นการส่งเสริมให้ประชาชน รู้จักพืชผักและเห็นคุณค่าของพืชป่าบางชนิด

สมจิตร พงศ์พันธ์ และ สุภาพ ภูประเสริฐ (2514) ได้ศึกษาพืชกินได้และพืชมีพิษในประเทศไทยโดยรายงานถึงพืชที่กินได้ไว้ 180 ชนิด บรรยายลักษณะสั้นๆ เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บอกถึงส่วนที่นำมารับประทานและกรรมวิธีในการประกอบอาหารนั้นให้ปลอดภัย

จำลอง เฟื่องคล้าย และ คณะ (2515) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย บรรยายลักษณะ สภาพนิเวศวิทยา การใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การก่อสร้าง การทำ สีย้อม และบางชนิดบอกถึงส่วนที่นำมาใช้เป็นอาหาร

เต็ม สมิตินันท์ (2518) ศึกษาเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ป่าเมืองไทย บรรยายลักษณะและประโยชน์ในการนำส่วนต่างๆมาใช้ บางชนิดบอกถึงส่วนที่นำมารับประทานและวิธีการประกอบอาหาร พืชป่าเหล่านี้หลายชนิดเป็นพืชผักพื้นเมืองที่รู้จักกันดีของคนในท้องถิ่นนั้นแต่บางท้องถิ่น อาจจะไม่มีรู้จักพืชดังกล่าว

นุศบรณ ฅ สงขลา (2519) รวบรวมข้อมูลทางอนุกรมวิธานของพืชสมุนไพร บอกข้อมูล
 ต้นๆเกี่ยวกับส่วนที่นำมาใช้รับประทานเป็นผักของพืชสมุนไพรบางชนิด ไม่ได้บอกถึงวิธีการนำมา
 ประกอบอาหาร

เต็ม สมิตินันท์ (2520) รวบรวมพันธุ์ไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ บรรยายลักษณะ
 สรรพคุณทางยา และบางชนิดบอกถึงส่วนที่ใช้เป็นอาหาร

ทวิศักดิ์ บุญเกิด (2520) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเฟิร์นเมืองไทยซึ่งมีหลายชนิดที่เป็นพืชผัก
 พื้นเมืองของคนในชนบท

อารีย์ ทองภักดี (2521) ศึกษาและสำรวจพืชวงศ์ Solanaceae ในประเทศไทย มีพืชหลาย
 ชนิดที่เป็นพืชผักพื้นเมือง

ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์ (2522) ศึกษาอนุกรมวิธานของพืชสมุนไพร บรรยายลักษณะ สรรพคุณ
 ทางยา และกล่าวถึงส่วนที่นำมาใช้รับประทานเป็นผักบ้างบางชนิด

ปราโมทย์ ศรีภิรมย์ (2424) ศึกษาเกี่ยวกับพืชสมุนไพร บรรยายลักษณะ สรรพคุณทางยา
 แหล่งที่พบ และมี 39 ชนิดที่เป็นพืชผักพื้นเมือง

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2525) ได้รวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับพืชและสัตว์
 บางชนิดในประเทศไทย โดยมีพืชหลายชนิดที่เป็นพืชผักพื้นเมือง มีการบรรยายลักษณะแต่ไม่กล่าว
 ถึงส่วนที่ใช้และวิธีประกอบอาหาร

สมาคมป่าไม้แห่งประเทศไทย (2527) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับไม้และของป่าบางชนิดใน
 ประเทศไทยที่นำมาใช้เป็นอาหาร

ประนอม คำตาก (2530) ศึกษาพืชป่าที่ชาวเขาและคนท้องถิ่นของเชียงใหม่นำมาใช้เป็น
 อาหาร บรรยายลักษณะ ส่วนที่นำมาใช้และวิธีการประกอบอาหาร

มานิต ออพานิชกิจ (2530) ศึกษาสำรวจพืชผักพื้นเมืองในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นไม้ดอก 84 ชนิด และ เฟอร์น 2 ชนิด มีคำบรรยายลักษณะพืชแต่ละชนิด พร้อมทั้งรายละเอียดส่วนที่ใช้และวิธีการประกอบอาหาร มีภาพประกอบ

สุชาติ ศรีเพ็ญ (2530) บรรยายลักษณะ สภาพนิเวศวิทยา ส่วนที่นำมาใช้เป็นอาหารของพันธุ์ไม้ป่าหลายชนิด

พวงเพ็ญ สิริรักษ์ (2532) สำรวจและวิจัยพืชวงศ์จิง ในภาคใต้ของประเทศไทย 44 ชนิด จัดทำรูปวิธานแยก เผ่า สกุลและชนิด ของพืชที่สำรวจพบ พร้อมจัดทำคำบรรยายลักษณะ และบอกถึงส่วนที่นำมาใช้เป็นอาหาร

Jacquat (2533) สำรวจพืชผักที่มีจำหน่ายในตลาดของประเทศไทย มีทั้งที่เป็นพืชผักพื้นเมืองและเป็นพืชปลูก บอกลักษณะของพันธุ์ไม้ต่างๆเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่วนที่ใช้เป็นอาหาร และประโยชน์ด้านอื่นๆ

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (2535) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรในสวนสิริรุกขชาติ โดยบรรยายลักษณะสั้นๆ และส่วนที่ใช้เป็นสมุนไพร สรรพคุณบางชนิดบอกถึงวิธีการใช้แบบตำรายาไทย ซึ่งพืชหลายชนิดเป็นพืชผักพื้นเมืองที่นิยมนำรับประทานกันทั่วไป

อุไร คำศรี (2535) ศึกษารวบรวมพืชผักพื้นเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็น ไม้ดอก 133 ชนิด เฟอร์น 3 ชนิด และจิมโนสเปิร์ม 1 ชนิด บรรยายลักษณะ แหล่งที่พบ ส่วนที่ใช้และวิธีการนำมาประกอบอาหาร มีภาพและภาพวาดลายเส้นประกอบ

อรอนงค์ สุใจไตรรัตน์ (2535) ศึกษาผักพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ 67 ชนิด บรรยายลักษณะทางพฤกษศาสตร์ สภาพนิเวศวิทยา แหล่งที่พบและส่วนที่นำมาใช้ประกอบอาหาร

อนก นาวิกมูล (2536) ได้กล่าวถึงพืชน้ำที่รับประทานได้ไว้ 10 ชนิด บอกลักษณะที่เห็น
 ทั่วๆ ไปและส่วนที่ใช้รับประทาน

พรพิมล วงศ์กุลทรัพย์และคณะ (2536) ตำรวจพืชผักพื้นเมืองที่มีจำหน่ายในตลาดสด
 บางส่วนของกรุงเทพมหานคร 58 ชนิด มีรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของพืชโดยสังเขปและ
 ส่วนที่นำมาใช้เป็นอาหาร มีภาพสีประกอบ

อรไท ผลดี (2537) ศึกษาพรรณพืชที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยมาตั้งแต่ดั้งเดิม บอก
 ลักษณะโดยสังเขป ถิ่นที่พบ ประวัติความเป็นมาและการใช้ประโยชน์ รายงานไว้ 80 ชนิด เป็น
 พืชผักพื้นเมือง 14 ชนิด

นุชบา ไชคช่วยพัฒนากิจ (2537) ตำรวจและรวบรวมพืชผักพื้นเมืองในจังหวัดจันทบุรี
 พบไม้ดอก 95 สกุล และเป็นเฟิร์น 4 ชนิด บรรยายลักษณะ สภาพนิเวศวิทยา วิธีการและส่วนที่
 นำมาเป็นอาหาร มีภาพสีประกอบ

ต้นทม จอนจวบทรง (2537) ได้ศึกษาข้อมูลด้านการตลาด คุณค่าทางอาหาร การเพาะ-
 ปลูก และมีรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของพืชผักพื้นเมืองของภาคใต้ 38 ชนิด

กัลยา โคมเดือน (2538) ศึกษาชนิดและคุณค่าทางอาหารของผักพื้นเมือง ในจังหวัด
 สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และสมุทรปราการ เป็นพืชในเขตน้ำจืด 73 ชนิด และเขตน้ำกร่อย 4
 ชนิด กล่าวถึงวิธีการนำมาประกอบอาหาร ส่วนที่ใช้และแหล่งที่พบ

กรมอนามัย กองโภชนาการ (2535) วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการของผักชนิดต่างๆ และ
 อาหารไทย เปรียบเทียบในส่วนที่รับประทานได้ 100 กรัม หลายชนิดเป็นพืชผักพื้นเมือง ซึ่งจากการ
 วิเคราะห์พบว่า พืชผักพื้นเมืองให้สารอาหารที่จำเป็นทุกประเภท และแหล่งเกลือแร่ และวิตามินที่
 สำคัญหลายชนิด

กรมการแพทย์ (2538) ได้ศึกษา ผักพื้นเมืองของไทย ไร่ 100 ชนิด บรรยาย ลักษณะ วิธี การปลูก ประโยชน์ทางยา ส่วนที่ใช้เป็นอาหารและประโยชน์ต่อสุขภาพ มีภาพลิ แสดงส่วนที่ใช้เป็นอาหาร ประกอบ

อึ้งยง โปศุขสานติวัฒนา (2540) กล่าวถึงผักพื้นเมืองโดยแบ่งเป็นกลุ่มที่มีโปรตีนสูง ชาติ เหล็กสูง ไฟเบอร์ วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 ในอาเซียน และวิตามินซี สูง

ปราโมทย์ รักษาราษฎร์ (2540) กล่าวว่า มีนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาพืชผักของกรม ส่งเสริมการเกษตร ข้อหนึ่ง คือ การส่งเสริม และอนุรักษ์พืชผักพื้นบ้าน มีแนวทางในการส่งเสริม โดยทำการรวบรวมพืชผักพื้นบ้านในภาคต่างๆทั่วประเทศ ไร่ที่ศูนย์ส่งเสริมและผลิตภัณฑ์พืชสวน และศูนย์พันธุ์พืชเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของกรมที่อยู่ตามภาคต่างๆ เพื่ออนุรักษ์และสนับสนุนการคงไว้ ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ ให้คงอยู่ต่อไป

สถาบันการแพทย์แผนไทย (2541) ได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพืชผักพื้นบ้านในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ โดยบรรยายถึง พื้นเมืองในท้องถิ่นนั้น มีลักษณะทางพฤกษ ศาสตร์โดยสังเขป นิเวศวิทยา ส่วนที่นำมาใช้ และวิธีการประกอบอาหาร

บุษบา จำเดิม (2542) ทำการศึกษาและรวบรวมพืชผักและสมุนไพรพื้นบ้านของจังหวัด จันทบุรี พบตัวอย่างพืช 253 ชนิด สามารถตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ได้ 233 ชนิด อยู่ใน 174 สกุล 86 วงศ์ มีค่าบรรยายลักษณะของพืชแต่ละชนิด สภาพนิเวศวิทยา การใช้ประโยชน์ทางด้านอาหาร สมุนไพร และด้านอื่นๆ พร้อมภาพประกอบของพืชแต่ละชนิด

วัชรวิ ประชาศรัยตระกูล (2542) ได้สำรวจและรวบรวมรายชื่อพืชผักพื้นเมือง ภาคเหนือ ภาคใต้ จำนวน 251 ชนิด โดยกล่าวถึงเฉพาะ ชื่อพื้นบ้าน ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อสามัญ และการนำไป ใช้ประโยชน์

การศึกษาเกี่ยวกับพืชผักพื้นเมืองในต่างประเทศมีดังนี้

Ochse (1931) ได้รวบรวมพืชผักในเขตร้อน จำนวน 18 วงศ์ ตีพิมพ์เป็นเอกสารชื่อ “ Vegetables of The Dutch East Indies “ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับ ลักษณะทางสัณฐานวิทยา การนำไปใช้ประโยชน์ ส่วนที่นำไปใช้ประโยชน์ และวิธีการนำมารับประทาน มีหลายชนิดที่เป็น พืชผักพื้นเมืองที่นิยมรับประทานในประเทศไทย

Brown (1946) กล่าวถึงประโยชน์ของพืชในประเทศฟิลิปปินส์ ทั้งที่เป็นพืชปลูกและ พืชผักพื้นเมือง บอกถึงลักษณะ การกระจายพันธุ์ ประโยชน์ในส่วนที่ใช้เป็นอาหาร และวิธีการ ประกอบอาหาร

Asis (1971) ศึกษาและรวบรวมพืชเศรษฐกิจที่เป็นแหล่งอาหารและเป็นวัชพืชในประเทศ ฟิลิปปินส์ จำนวน 10 วงศ์ มีทั้งหมด 20 ชนิด บอกถึงลักษณะของพืช ส่วนที่นำมาใช้เป็นอาหาร และคุณค่าทางอาหารที่พบในแต่ละส่วนของพืชนั้นๆ

Herklots (1972) ศึกษา และรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับพืชปลูกและพืชผักพื้นเมืองใน แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีทั้งพืชน้ำ พืชบก และพืชที่นำมาจำหน่ายในตลาด ให้รายละเอียด เกี่ยวกับ ส่วนที่ใช้รับประทาน คุณค่าทางอาหาร และวิธีการนำมารับประทาน ส่วนใหญ่เป็นพืชผัก ที่เป็นที่นิยมของคนจีน

Evanschultes and others (1977) เสนอรายงานเกี่ยวกับลักษณะการเพาะปลูก สภาพแวดล้อม การวิเคราะห์คุณค่าทางอาหาร และสัดส่วนของสารอาหารที่ได้รับจากพืชผักพื้นเมืองจำพวก ถั่ว และถั่วพู ให้ข้อมูลเกี่ยวกับส่วนที่นำมาใช้ประกอบอาหาร ส่วนที่เป็นพืช และกรรมวิธีในการ ประกอบอาหาร

Purseglove (1977) ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพืชผักในเขตร้อนทั้งที่เป็นพืชใบเลี้ยงคู่ และใบเลี้ยงเดี่ยว ข้อมูลส่วนใหญ่เกี่ยวกับสัณฐานวิทยา การปลูก และการขยายพันธุ์ ไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการนำพืชผักเหล่านั้นมาใช้เป็นอาหาร

Perry (1980) ศึกษาและบันทึกลักษณะ และรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับคุณสมบัติการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อมูลส่วนหนึ่งกล่าวถึงส่วนต่างๆ ของพืชที่สามารถนำมาใช้รับประทาน และเป็นพืชผักพื้นเมืองที่คนไทยในชนบทใช้เป็นอาหาร

Sastrapradja and others (1981) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพืชที่ใช้รากและลำต้นเป็นอาหารในประเทศอินโดนีเซียและประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 49 ชนิด พืชเหล่านี้หลายชนิดเป็นพืชผักพื้นเมืองที่คนไทยในชนบทเก็บได้จากป่า และบางชนิดนำมาเพาะปลูก มีรายละเอียดเกี่ยวกับด้านสมุนไพร การใช้เป็นอาหาร ส่วนที่ใช้รับประทาน วิธีการประกอบอาหาร อันตราย และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการใช้เป็นอาหาร

Tindall (1983) ศึกษาเกี่ยวกับพืชผักในเขตร้อน ซึ่งหลายชนิดเป็นผักพื้นเมือง ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของพืชโดยสังเขป การเพาะปลูก ปังจืดสภาพแวดล้อม การขยายพันธุ์ การเจริญเติบโต ผลผลิต ศัตรูพืช ทัศนคติ ประเภทของสารอาหารที่ได้รับจากส่วนต่างๆ ของพืชผักส่วนที่ใช้เป็นอาหาร ตลอดจนกรรมวิธีในการประกอบอาหาร

Soepadmo (1986) ได้ทำการรวบรวมพืชน้ำที่เป็นไม้ดอกของประเทศมาเลเซีย ซึ่งหลายชนิดเป็นผักพื้นเมืองที่คนไทยในชนบทได้เก็บมาจากธรรมชาติและนำมาใช้เป็นอาหาร แต่ไม่ระบุวิธีการประกอบอาหาร และในปีเดียวกัน Weber ได้ทำการศึกษาพืชสกุล *Barringtonia* ของมาเลเซีย ซึ่งใช้ส่วนต่างๆ เช่น ยอดอ่อน ดอก และผล เป็นอาหาร

Ng (1988-1991) ศึกษาและค้นคว้าและรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับพืชสวนของประเทศมาเลเซีย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะ ถิ่นกำเนิด แสง ประโยชน์ และการขยายพันธุ์ มีพืชหลายชนิดที่สามารถใช้ส่วนต่างๆ เป็นอาหาร และเป็นพืชผักพื้นเมืองที่นิยมรับประทานกันมากในชนบทของไทย

Bautista and others (1988) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบสัดส่วน และคุณค่าทางอาหารของพืชผักพื้นเมืองในแถบเอเชียหลายชนิด พบว่าพืชผักพื้นเมืองแต่ละชนิดให้คุณค่าทางอาหารครบถ้วนในสัดส่วนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของพืชและส่วนที่นำมาใช้รับประทาน

โดยเป็นแหล่งแร่ธาตุและวิตามินหลายชนิด รวมทั้งมีรายละเอียดเกี่ยวกับส่วนที่ใช้รับประทาน ส่วนที่เป็นพิษ และกรรมวิธีในการใช้พืชผักเหล่านั้นเป็นอาหารเพื่อให้เกิดความปลอดภัย

จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่า การศึกษาเกี่ยวกับพืชผักพื้นเมืองนั้น เริ่มมีบทบาทและเป็น ที่สนใจของนักวิจัยมากขึ้น โดยมีการศึกษาในแง่ต่างๆเพื่อนำมาพัฒนาเป็นแหล่งอาหาร ยารักษา โรค และประโยชน์ในด้านอื่นๆ หากได้มีการศึกษาวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพืชผัก พื้นเมืองอย่างต่อเนื่องแล้วพืชผักพื้นเมืองคงจะกลายเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนตระหนัก ถึงคุณค่า และร่วมมือกันอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทยต่อไปในอนาคต

สภาพทั่วไปของจังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศ (กรมพัฒนาที่ดิน,2530) มีเนื้อที่ทั้งหมด ประมาณ 19,483.2 ตารางกิโลเมตร หรือ 12, 176,967 ไร่ มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ยาว 37 กิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่มากเป็นอันดับ 3 ของประเทศรองจากเชียงใหม่และ นครราชสีมา แบ่งการปกครอง เป็น 13 อำเภอ ได้แก่

1. อ.เมือง	8. อ.เลาขวัญ
2. อ.ท่าม่วง	9. อ.ศรีสวัสดิ์
3. อ.ท่ามะกา	10. อ.ด่านมะขามเตี้ย
4. อ.พนมทวน	11. อ.ห้วยกระเจา
5. อ.ไทรโยค	12. อ.หนองปรือ
6. อ.สังขละบุรี	13. อ.ทองผาภูมิ
7. อ.บ่อพลอย	

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับประเทศพม่า , จังหวัด ดาก , จังหวัด อุทัยธานี
 ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดราชบุรี
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรีและนครปฐม
 ทิศตะวันตก ติดประเทศพม่าโดยมีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นแนวเขตแดนระหว่างประเทศ
 ดังแสดงในแผนที่หน้า 17

สภาพภูมิประเทศ แบ่งเป็น 3 เขต ดังนี้

- เขตที่ 1 บริเวณที่เป็นป่าและภูเขาสูง ได้แก่ อ. ทองผาภูมิ อ. ศรีสวัสดิ์ อ. ไทรโยค
 อ. สังขละบุรี
เขตที่ 2 บริเวณที่ราบสลับเนินเตี้ยๆ ได้แก่ อ.พนมทวน อ.หนองปรือ อ. บ่อพลอย
 อ.ห้วยกระเจา อ. เกาชวีญ
เขตที่ 3 บริเวณที่ราบลุ่มมีดินและน้ำอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ อ.ท่าม่วง อ. เมือง
 อ. ท่ามะกา อ. คำนมะขามเดี่ยว

แม่น้ำ

มีแม่น้ำที่สำคัญคือ

- 1.แม่น้ำแควน้อย (ไทรโยค) ยาวประมาณ 315 กม. ต้นน้ำเกิดจากลำธารขนาดเล็กลบภูเขา
 ในอำเภอสังขละบุรีและอำเภอทองผาภูมิ มีลำธารสายสำคัญที่ไหลมารวมกันเป็นแควน้อยบริเวณตัว
 อำเภอสังขละบุรี คือ บิ๊กกี๋ ซองกาเถีย และรันตี
2. แม่น้ำแควใหญ่ (แม่กลองหรือศรีสวัสดิ์) ยาวประมาณ 386 กม. ต้นน้ำเกิดจากทิวเขา
 ถนนธงชัยใน อ. อุ่มผาง จ. ดาก ไหลมารวมกับแม่น้ำแควน้อยที่ ต. ปากแพรก อ. เมือง จ.
 กาญจนบุรี กลายเป็นแม่น้ำแม่กลอง
3. แม่น้ำแม่กลองยาวประมาณ 130 กม. ไหลจากอำเภอเมือง กาญจนบุรี ลงไปทางใต้ ผ่าน
 จ. ราชบุรี ไปออกอ่าวไทย ที่ จ. สมุทรสงคราม

ภูมิอากาศ

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอนและมีทิวเขากันทางด้านตะวันตกเป็นแนวยาว จึงเป็นพื้นที่อับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้อุณหภูมิก่อนข้างสูง อุณหาว์ไม่หนาวจัด ยกเว้นในเขตภูเขาสูง ปริมาณน้ำฝนตลอดปีน้อยกว่าภาคอื่น

ฤดูร้อน - ประมาณกลางเดือน ก.พ.-กลางเดือนพ.ค. เป็นช่วงที่มีลมฝ่ายใต้พัดผ่าน ทำให้อากาศร้อนอบอ้าว อุณหภูมิตั้งแต่ 20-38° ซ. โดยสูงสุดในเดือน เม.ย. เฉลี่ย 31° ซ.

ฤดูฝน - ประมาณกลางเดือน พ.ค.-กลางเดือนพ.ย. เป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ปกคลุมประเทศไทย เขตที่มีฝนชุกมากคือ บริเวณภูเขาและป่าไม้ทางตอนเหนือของจังหวัด

ฤดูหนาว - ประมาณกลางเดือน พ.ย.-กลางเดือนก.พ. อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 17-30° ซ. มีบางพื้นที่ในเขตภูมิเขาสูงใน อ.ศรีสวัสดิ์ ทองผาภูมิ และสังขละบุรีเท่านั้นที่ต่ำกว่า 10° ซ.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย